

„STRUCTURI MODERNE ALE CONSUMULUI EUROPEAN”

ADINA MIHĂILESCU

Cartea intitulată „Structuri moderne ale consumului european” (apărută în anul 2001, la Editura GENICOD), având ca autor pe dr. Mariana Stanciu, încearcă să surprindă amplul proces de modernizare în țările Uniunii Europene, manifestarea unor aspirații comune privind condițiile de muncă, educație și sănătate publică și, nu în ultimul rând, consumul de bunuri și servicii.

Trecerea succesivă la economia de piață, în Europa anilor '90, precizează autoarea, reflectă gradul de conștientizare al tensiunilor politice, sociale și economice existente în anii comunismului de către mai multe populații autohtone. Disponibilitatea pentru înfăptuirea reformei economice și ritmul transformărilor sunt un ecou al acestei „deșteptări”.

Cunoașterea și analiza subiectului – structuri moderne ale consumului european – au permis autoarei dr. Mariana Stanciu să elaboreze o lucrare structurată pe șapte capitole, după cum urmează: 1. Problemele consumului și revenirea la economia de piață în centrul și estul Europei; 2. Delimitări conceptuale privind teoria consumului de bunuri și servicii; 3. Premise actuale ale modului de consum european; 4. Caracteristici ale modului de consum vest-european; 5. Principii ale unor sisteme actuale de protecție socială din Europa de Vest; 6. Europa Centrală și de Est – premise ale consumului de bunuri și servicii în ultimele două decenii socialiste și în anii tranziției cu ajutorul acestora; 7. Modul de consum din România modernă.

În **primul capitol** se fac referiri la anumite surse de date și publicații folosite de autoare în descrierea și analiza obiectivului propus. Sunt analizate cu ajutorul acestora anumite populații, ce locuiesc în spațiul european.

În capitol se aduce în atenția cititorului eșecul economiei socialiste din Estul Europei, care a contribuit la o mai mare deschidere spre structurile moderne ale economiei de piață și spre legea de bază ce dă viață acestui tip de economie, mecanismul cererii și ofertei de bunuri și servicii.

Capitolul 2 se concentrează pe următoarele subiecte: complexitatea conceptului de consum, funcțiile și factorii de influență, modelele de comportament în ceea ce privește consumul, delimitări ale teoriei consumului de bunuri și servicii la nivel european, dar și pe teritoriul țării noastre, în funcție de venituri, tradiții, cultură, obiceiuri etc.

Funcția socială a consumului – ni se spune – deschide numeroase paliere de analiză demne de menționat: stratificarea socială, aspectul comunicațional,

imaginativ, etno-cultural etc. În același capitol sunt prezentate **modelele de consum** de referință, în literatura de specialitate, printre care: Pavlov sau cum mai este denumit modelul învățării, Marshall, Veblen, D.C. Clelland, Freud, Reisman, Bourdieu, precum și **factorii de influență** sau **motivele** care stau la baza **comportamentului de consum**. Sunt amintite și analizate următoarele: structura calitativă a cererii, nivelul veniturilor și repartitia lor, factorii demografici, sociali, economici, culturali conjuncturali etc. ce influențează consumul. Bunurile de consum cu ierarhia lor simbolică subtilă. În special cele cu o puternică conotație culturală sunt de natură să marcheze stadiul sau gradul de progres pe care un anumit consumator l-a realizat pe scara socioeconomică, la un moment dat. Ele vorbesc despre ansamblul mijloacelor pe care consumatorul respectiv le poate utiliza pentru a-și procura bunurile de consum, cât și pentru a se bucura de consumarea lor.

Poate ar fi fost bine de menționat și V. Pareto, inițiatorul teoriei optimului parțial, care nuanțează semnificația cumpărării unui produs de consum de pe piață, prin înlocuirea termenului de **utilitate** – folosul ce rezultă dintr-un bun economic pentru individ – cu cel de **ofelimitate** care indică dorința și plăcerea individului decurgând din acel bun.

De obicei, modelul de consum adoptat tinde să răspundă atât necesităților înnăscute ale receptorilor, cât și celor dobândite de-a lungul vieții. Interferența între estetic, moral și util, afectivitatea și capacitatea de admirație față de un model implică o anumită disponibilitate interioară față de acesta. Veniturile, ne spune autoarea, constituie expresia deplină a accesului la consum, ele reprezentând baza evaluării nivelului sărăciei și al inegalităților sociale sau, dimpotrivă, al avuției și prosperității.

Capitolul se încheie cu o prezentare teoretică a celor două concepte diametral opuse – sărăcia și bunăstarea socială – care prin existența lor determină consecințe specifice pentru dimensionarea șanselor de viață și afirmarea personalității umane.

„**Premise actuale ale modului de consum european**” se intitulează **al treilea capitol** al lucrării. El trece în revistă indicatori importanți demografici din spațiul european, nivelul de urbanizare și densitatea populației, angajarea în muncă în câteva dintre țările în tranziție, structura populației ocupate pe principalele ramuri în unele țări europene, PIB/locuitor, dinamica produsului intern brut real, contribuția sectoarelor economice la crearea PIB și producția industrială ca resurse ale nivelului de trai. Ca o consecință directă a indicatorilor macroeconomici mai sus menționați, scăderea salariului real în Europa Centrală și de Est până la mai mult de jumătate comparativ cu anul 1989 a determinat o deteriorare a standardului de viață și creșterea sărăciei.

În **capitolul „Caracteristici ale modului de consum vest-european”** autoarea se referă în special la practicile de consum și stilurile de viață cele mai răspândite în rândul claselor de mijloc din Europa Occidentală.

Acest capitol se concentrează pe chestiunea locuinței și a condițiilor de locuit, pe obiectele din sfera domestică, corpul uman și înzestrarea garderobei, pe consumul alimentar, și nu numai; în încheiere ni se prezintă consumul de servicii.

Aici este menționat sociologul A. Forty (1986) care susține că locuința secolului 19 avea un rol oarecum diferit de aceea a secolului 20. Dacă în secolul 19 locuința viza mai ales bunăstarea morală a utilizatorului, în secolul 20 ea se adresează mai mult nevoilor de bunăstare fizică. Conceptul de casă/locuință/cămin familial a evoluat în timp, devenind mai mult un loc al satisfacțiilor fizice decât un loc al satisfacțiilor estetice. Astfel, o locuință curată, în care domnește ordinea și prospețimea exercită asupra membrilor familiei o influență psihologică benefică, cu o abordare optimistă a realității și respectarea dreptului de proprietate. Perioada modernă, ne spune autoarea, cultivă bunăstarea fizică, prin confortul căminului, aceasta devenind o problemă de interes național pentru multe state europene. Schimbarea culorilor în camere, înlocuirea maroului sau roșului din baie și bucătărie cu alb sau alte culori deschise vorbesc despre creșterea interesului europenilor pentru hegemonia igienei personale și a locuințelor.

Și în privința achiziționării și utilizării bunurilor de folosință, a obiectelor de îmbrăcăminte și încălțăminte, a bunurilor alimentare și de servicii autoarea încearcă să surprindă istoria și filozofia vieții și consumului pe categorii de populație, clase sociale, începând cu secolul 19 și terminând cu perioada modernă, unde lumea vestimentară pare a se îndrepta spre un tărâm al detașării de tot ce înseamnă icoană, semn sau certitudine; practicile moderne de consum alimentar în tot spațiul european, dimpotrivă, așează la bază tot felul de rațiuni și restricții, iar serviciile sociale par a căuta soluții pentru problemele tuturor celor interesați din cadrul unei anumite comunități sociale, de tipul: serviciilor vieții cotidiene (serviciile menajere, grădinaritul, asistarea comunitară a persoanelor în vârstă sau dependente, supravegherea copiilor, asistență la învățătură și educație, cursuri ajutoare, lecții particulare); de ameliorare a habitatului (revalorificarea spațiilor urbane colective, menținerea sau restabilirea micului comerț, asigurarea securității bunurilor și a persoanelor, transporturile locale); culturale și recreative (punerea în valoare a patrimoniului cultural local, încurajarea turismului); de mediu (gestionarea deșeurilor menajere, distribuția apei potabile, întreținerea spațiilor verzi etc).

În capitolul 6 – „Premise ale consumului de bunuri și servicii în ultimele două decenii socialiste și în anii tranziției” – accentul cade pe procurarea de venituri: din muncă, indirecte și din transferuri sociale (pensii, indemnizații pentru diverse situații de necesitate) etc., care au suferit ca urmare a exploziei prețurilor, diminuând puterea lor de cumpărare. Sunt furnizate date comparative – privind procurarea produselor de larg consum – cu celelalte țări din Europa Centrală și de Est: Bulgaria, R. Cehă, Ungaria, Polonia, Rusia.

Ultima parte a lucrării intitulată **„Modul de consum din România modernă”** are ca subcapitol central „Tranziția la economia de piață. Un nou

experiment macrosocial”. Cu referire la teritoriul țării noastre sunt menționate stiluri de consum, momente semnificative ale formării pieței interne românești cu instituțiile specifice acesteia, dar și protecția consumatorilor de produse și servicii de pe piață.

Autoarea face și o trecere în revistă a principalilor indicatori macroeconomici, cum ar fi: produsul intern brut între anii 1989-1999, produsul intern brut pe cap de locuitor în evoluție 1990-1999, investițiile brute, balanța de plăți externe a României, structura ocupațională a populației, care ne ajută să înțelegem ce s-a întâmplat pe parcursul a zece ani de trecere la mecanismele economiei moderne de piață și cu ce costuri sociale sunt suportate acestea de cea mai mare parte a populației din țara noastră.

Efectele transformărilor economice, sociale și instituționale derulate în decursul a zece ani sunt resimțite din plin de consumatorii de bunuri și servicii, care percep bogăția existentă pe piață, dar care nu se pot bucura în aceeași măsură de ea în calitate de consumatori direcți, datorită inflației ce a presupus erodarea veniturilor și a altor economii ale populației și scăderea puterii lor de cumpărare.

Fenomenul de sărăcire a populației analizat pe medii, pe tipuri de gospodării, pe categorii de venituri, după statutul ocupațional al capului de gospodărie și dimensiunile proprietății funciare și alte aspecte regionale legate de acest fenomen pun încă o dată în evidență preocuparea autoarei de a surprinde întreaga complexitate și diversitate de situații la nivelul economiei românești și al populației României aflată, chiar după zece ani, într-o situație destul de delicată și incertă. Aceste analize sunt prezentate în **subcapitolul „Caracteristici distinctive ale gospodăriilor românești la sfârșit de secol”** unde este pusă în discuție situația economică a salariaților, țăranilor, patronilor, șomerilor, pensionarilor după anul 1990, odată cu liberalizarea prețurilor, explozia inflației și diminuarea veniturilor reale ale gospodăriilor, având efecte negative asupra evoluției consumului populației din România.

Se evidențiază efortul deosebit făcut de autoare în consultarea unei bogate și diversificate bibliografii în vederea elaborării și aprofundării cărții publicate. Lucrarea se dovedește a fi ca o enciclopedie pe un domeniu larg și complex, iar materialele care au stat la baza elaborării ei au fost din plin și bine valorificate.